

vers a filmről

szonett avagy tizennégy verssor

*hála a forradalomnak
nem! a libának hála
véssed eszedbe és add vissza*

Ladik Katalin fordítása

I

Abban a reményben írok most barátaimnak, hogy ez az írás jó egészségben, boldogságban és szeretetben találja őket. Mi itt vagyunk, látjuk, ti is itt vagytok, és tudjuk, hogy ők is jelen vannak. Minden jelen van, ami említésre méltó. Igen, barátom, én, te és ő, rajtunk kívül nincs más semmi. Minden más grammatika. Boldog vagyok, hogy írhatok: nekem, neked, neki. Ne haragudj rám, nem én vagyok a bűnös emiatt. A PER véget ért. Nem, nem bátortalanodtam el, csak mondom: a per véget ért. Te tudod, ő is tudja, hogy a rózsa nem gyönyörű virág: „A rózsa rózsa a rózsa.” Biztosan lehetne még tovább, de – játszani. Elismerem, lehet, hogy pont ezt akartuk, de vajon fognak-e a Beatles-imádók úgy énekelni, ahogyan a Beatlesekek énekeltek öróluk? Látod, Yoko Ono lefényképezte Lennon seggét is. Nem, ő biztosan nem homokos, de ők nem énekelnek, az én anyám meg csak most szokta meg őket. Mi nem lehetünk meg vasút nélkül, vele pedig késünk. Repülök. Igen, róluk megfeledkeztem – ő, a repülök. Lehet, hogy baszkódom. Meglehet, de ezt ne mondd meg nekem. Te tudod, hogy mindig azt gondoltam, és azon a véleményen voltam, hogy az emberek gondolták és véleményen voltak. Amiért én gondolkoztam így elsőnek, senki sem fizetett nekem, pedig magad is tudod, hogy semmi sem megy pénz nélkül; látod, mennyire igaz volt az a bizonyos közmondása őseinknek, akik napjainkban immár századszor látogattak meg bennünket. Öreganyám azt mondta, hogy a televízióban látta Vordent, és olyan mély hatást gyakorolt rá, hogy sajnálja, hogy a férfiak a fejlődés érdekében lemondtak a farkukról. Öt nap alatt, amióta itt vagyok, megnéztem néhány filmet, és mondhatom, megtaláltam az életnek egy kis örömét, valójában ezért is írom neked ezeket a sorokat. Ne haragudj, ha mindaz, ami most következik, nem elégít ki, mert most az én boldogságom forog kockán, az pedig

csak elszomoríthat téged. De legyél olyan bátor, mint amekkora a kíváncsiságod, amely most arra ösztökél, hogy befejezd ezt a szöveget, és ha nehezen találsz fel magad e boldogság előtt, amit ezek a szavak jelentenek számomra, szedd össze erődöt, és te is találj boldogságot magadnak. Mert a film csupán írásom e pillanatában jelent örömet számomra. Mielőtt elolvasszad e boldog butaságaimat, köszöntelek, és átadom közös barátunk, Lazar Stojanović üzenetét: „SPINOZA EMLÉKÉRE: FILM ALATT A HATÁRTALANUL SZABAD LÉNYT ÉRTEM, VAGYIS VÉGTELENÜL SOK ATTRIBÚTUM ÖSSZESEGÉT, MELYNEK MINDEGYIKE AZ ÖRÖK VÉGTELEN LÉNYEGET FEJEZI KI.”

P. S. Legközelebbi találkozásunkkor átadom majd öregapám egy komplett olcsó ebéd elkészítéséhez szükséges receptjét.

II

Ha megegyezünk abban, hogy a film a vetítés kezdetétől a végéig tart, vagy hogy a vetítés előtt és után is tart, akkor a következőképpen osztályozhatnánk:

1. a film film

2. a film nem film

1. A film nyelvéről vagy egy struktúráról van szó, amelynek felismerése lehetővé teszi annak a struktúrának felismerését. Arról van szó, amit éppen leírtam. Amit írok, leírtam.

2. A film beszédéről, vagy egy struktúráról van szó, mely lehetővé teszi más struktúrák felismerését. Vagy.

Vagy.

Az első esetben én Chabrolról írnék. A második esetben Godard-ról. Az első esetben a forgatókönyv ilyen mondat lenne:

A nő az utcán járt.

Az járt a nő utcán.

Nő járt az utcán a.

Az utcán a nő járt.

A második esetben: Sztálin Dzsugasvili Joszif Visszarionovics 1879. december 21-én született Gori városban, Tifir GUBERNÁTUSBAN; ő így beszélt Vlagyimir Iljicsről: Mi, kommunisták, emberek vagyunk

.Mi különből vagyunk szabva .Mi vagyunk azok ,Lenin elvtárs hadseregét. Nincs nagyobb dicsőség, mint e hadsereg tagjának lenni. Nincs nagyobb dolog, mint tagjának mondani magunkat, amelynek megalapítója és vezetője Lenin elvtárs...

III

Szaladtam, és riadtan néztem a filmet, amely 1949. dec. 4-étől 1971. aug. 15-éig pergett le szemem előtt. Minden, amit abban a filmben láttam, olyan volt, mint amiket e különféle államok különféle városaiban látott mozikban néztem. Amikor egyszer elgondolkoztam, az ebben a pillanatban történt, amíg írom, mi az igaz, mi a való, mi lenne egy új egész, valószínűleg művészi egész – így is írhattam volna: „Mi semmiképpen nem tételezzük fel, hogy egy természetes tárgy szolgált volna modellként. Ellenkezőleg, a megmunkált tárgy tárgy-modell, a természetes tárgynak csak ehhez kell tartania magát.” Nem értem. Hogyhogy nem érted, pedig Cristian Metz-et idézted? Jól van, értem. Gyere hát, és írjuk le együtt a parancsolatot:

1. A FILM AZ ÉLET

2. AZ ÉLET MŰVÉSZET

3. A moziateremben haljál meg, ölj, szülessél, basszál, legyél megbaszva, ordítsd, le a királlyal, jöjjön az elnök.

4. Míg élsz, vegyél részt a hazugság esztétikai dimenziójában.

Példa néhány tény megértéséhez.

A nagy téren politikai életünk egyik nagy személyiségének nevét beszéljük, aki arról nevezetes a nép körében, hogy neki kicsije van. Hogy honnan tudta meg ezt a nép, nem tudom, ezt soha nem mondta meg nekem. Én mindig kételkedtem a nép eme állításában, mert az illető mindig azt hangoztatta a népnek, hogy a nép arról nevezetes, hogy nagy van neki, a nép pedig, a természetéből adódóan, a következő cifra jelszóval kontrázott vissza: A nagy ember kicsivel. De ez mind nem fontos.

A szónok színpada ama régi jó elméleten alapozódik, miszerint a nagy politikusnak hasonmása van. A színpad mögött 20×10-es vászon, melyre a politikus előző beszédét vetítik közelképben. 100 000 ember hallgatja és nézi, ő pedig saját maga mögött, hússzorosan felnagyítva.

1. A beszéd közepette a merénylő megöli a szónokot. A filmet tovább vetítik. Hogyan fog a tömeg reagálni?

2. A beszéd közepette a filmoperatőr félbeszakítja a vetítést. Hogyan fog a tömeg reagálni?

IV

Minden, ami önmagától adódott, ugyanakkor az évek által is adódott. Festészet. Fénykép. Film. Televízió. E kaland kezdetét a barlangok falain találhatjuk, ahol az ember egy isteni ténynek volt tudatában, amely relevánsnak

mutatkozott ama bizonyos barlanglakó avantgardista szellemi, mágikus (rituális) szükségleteihez viszonyulva. Az a gyönyörű tény pedig a has volt, ami mindig arra figyelmeztette, hogy az isten nem ott fenn van, hanem itt lenn, a hasban. Az ihlet perceiben, vagy hát legyünk ateisták, amikor éhes volt, – rajzolt: szép bölényt, valóságos bölényt, mozgásban levő bölényt, ehető bölényt. A has effajta szükségletei négy médiumot fedeztek fel. Festészet. Fénykép. Film. Televízió. Ezek a művészetek, melyek lényegében a hasnak, nem pedig az istennek lettek szentelve, hamar megmutatták imperativusukat. A festészet szín. A fénykép tér. A film idő. A televízió közvetítés. Nincs mit hozzáadni vagy elvenni. A has nem spekulatív saját követelményeiben. Ha a gondolatnak arra van szüksége, hogy „gondolkodom, tehát vagyok”, a has számára ez a luxus teljes jogosultsággal hazugságnak tűnik, és ezt mondja: jóllaktam, tehát jóllaktam. Az már szükségtelen, hogy: vagyok–nem vagyok. Ő ezt tudja: jóllaktam, éhes vagyok. De mindig csak saját magának. A film másik én kérdése volt. Az árnyék kérdése. És itt a különbség a film és az álszínház között. A különbség e két médium között nagyon igaznak tűnik, ha elgondolom: ha filmen nézem Sophia Lorent és Marlon Brandót, én mindig Marlon Brando vagyok; én, a fiktív M. Brando szeretem Sophia Lorent, így van ez; ha színházban nézem Sophiát és Brandót, én (nem a Brando-én) megbaszom Sophiát, de ő magasan van a színpadon, gondolataim színvonalán, nem pedig hasam és erekciós érzékszerveim kielégülésének színvonalán. Valaki kibaszott velem. A filmen saját magam törődöm magammal. A színházban valaki törődik velem. A színház valójában rezsimművészet. Éljen a film! A film kommunista dolog. A filmen a legnagyobb burzsoá – kommunista.

Példa néhány tény megértéséhez.

Mivel a film a has szolgálatában álló művészet, nem nehéz éreznünk, mikor telünk el vele, és mikor nem. Egy bizonyos embercsoport nem véve tudomást e tényről azt remélte, hogy a filmen megalapozhatja elméleteit azon az egyénen keresztül, aki az ő elméleteinek hordozója (szócsöve). Így kapta a világ Sztálint, Hitlert, az amerikai businessmant, Tito-Bartont, Napóleont, colorban és cinemascope-ban, gyönyörű, autentikus, hazug jelenetekben. Ezek gyakran egészen jó karikatúrafilmek, karikatúrával tömik meg bendőnket. A néző megemészti ezeket a karikatúrákat, és kiveti magából oda, ahova valók. A néző pillanatnyilag éhes, és elmegy megnézni egy filmet, nem pedig egy ideológia szpremáját.

Ha azt akarjuk, hogy ezek a személyiségek mégis helyet kapjanak a filmen, tudnunk kell, hogy a táplálék alapanyagának, nem pedig a táplálék eszméjének kell lenniük, mert a néző a vetítés alatt a szó szoros értelmében eszik. A politikai vezetőnek könnyen emészthetőnek kell lennie, különben nincs életfeltétele a filmen. A nézőt be is lehet csapni úgy, hogy a politikai vezér könnyen emészthető

szarnak játssza meg magát (színészkedik). A néző meg fogja enni. A politikus azt mondja majd: íme, megemésztettek. A nép pedig megharagudván: megettem a szart. A megemésztett politikus titkára pedig ezt mondja a politikusnak: A nép egymás között szarként emleget.

V

Keleten nem engedik, hogy lélegezz, Nyugaton nincs mit lélegezned. És most nagy szerencse, hogy Jugoszlávia tömbön kívüli ország, és ezért boldog ország. Vannak tévedések is, de hát, édes istenem. Én például, amíg bírtam, nem akartam, amikor nem bírtam, azt hittem, hogy bírom. De hát nem is a baszogatás a lényeg. Jugoszláv (jugoszláv) szerzői (szerzői) filmgyártás (film). Ami a zárójelen kívül van, nem létezik, ami pedig a zárójelen belül van, nem lehet meg anélkül, ami a zárójelen kívül van. És ezért hajlamos vagyok azt mondani, hogy a film ebben a térben mozog: szocialista, öngazgatási és általános nemzetvédelmi. Mindennel így van ebben az országban, mért ne lenne a filmmel is? Nos, mivelhogy ilyen világosan megfogalmazott esztétikai-etikai állásfoglalásunk van a jugoszláv filmet illetően, a józan ész szerint lehetnének filmjeink a társadalom számára, vagy lehetne társadalmunk (már van) a film számára. Idáig az volt a helyzet, hogy volt filmünk, de nem volt társadalmunk, vagy volt társadalom, de nem volt filmünk. Az előbbi mondat nem világos érthetősége miatt. Tehát, hogy megismételjük: a mi társadalmunk (a film is): szocialista, öngazgatási, általános nemzetvédelmi – továbbá, a történelmi imperatívum azt mondja, hogy történelmileg teljesen helyes dolog a legközönségesebb baszogatás, és hogy az ilyen baszogatás történelmi szempontból nézve teljesen helyén való dolog. Vagy ahogy a baszogató mondaná: Bolond bassza a zavarban lévő. Hobó! Lassan a testtel, lehet, hogy éppen ez a film lényege, tehát a társadalomé is. Vagy: Az impotensek a baszók –, meg lettek baszva a baszók.

VI

Milyen a viszony ma a film és a jugoszláv társadalom között? Nagyon rossz. Mégpedig azért, mert nincs jugoszláv televízió. Jugoszláviában az emberek hiteltre vásárolnak televíziókészülékeket. Nincs pénz. A pénzről mindenkinek csak fogalma van. Mikor is a kulturális érték és a tájékoztatás a személyes vagyon kérdésévé válik. Az érvényesülés kérdésévé. Lakásdíszítéssé. Egyéni elégedettségé, amely abból ered, hogy az én televíziókészülékem jobb, mint a másé. A jugoszláv televízió segíti az állami apparátust abban, hogy a szegénység és a szellemi elmaradottság (egyéni, családi) privát lakásban maradjon. Semmi sem kerül ki a világ szeme elé. Így a televízió nem „kis ablak a világba”, hanem az egyéni siker „kiskapuja”. Tartalmát a társadalom hazug önkritikájával bizto-

sítja. Mac Luhan eszméi olyan médium eszméi, ami nem létezik Jugoszláviában. Az „elektronikus kör” Jugoszláviában a đerdapi vízi erőmű. Az érzékek megnyújtása Jugoszláviában az az ínség, amelyet a televízió zár be kétszobás összkomfortba. Mi még nem érezzük magunkénak a koci szót, számunkra az még mindig „luxus”. Moziba úgy járnak az emberek, mint koncertre. A film pedig nem koncert. A film nem csoporthoz, hanem egyes emberekhez szóló művészet. A televízió az a médium, ahol a tömeg közreműködhet, nem a film. Azért vezet Jugoszláviában a film csupán eszmei vizeken, és nem a művészet vizein. S a vákuumban, amelybe került, a szocializmus régi betegsége, a bürokrácia ellen bürokratizmusmal harcol, védekezik. Így jutott ma a film Jugoszláviában túlméretezett, hazug kulturális szerephez. Ennek következtében voltunk az utóbbi hat hónapban annak a primitív szituációnak, a Dušan Makavejev-filmbhelyzetnek a szemtanúi. Egyesek támadása e film ellen olyan volt, mint a romlott tej, amely mielőtt felforrna, máris átlátszó vízzé, savóvá válik. Ők megsemmisítenék a filmet, mert nekik unalmas, ők fizetett forradalmárok. A film ugyan nem veszélyeztetheti a jugoszláv forradalmat, de veszélyezteti azokat, akik különböző fórumokban tenyésztik a jugoszláv forradalmi hagyományt. Stáb az egyetemisták ellen, fórum, amely jugoszláv forradalmi hagyományt tenyészt meg hasonló dolgokat. Egyetemeink is vannak, és nem nevelünk barmot a fórumoknak. A fórum s az egyén veszélyeztetésével, aki jugoszláv forradalmi hagyomány tenyésztésével foglalkozik – a film azzal az igazsággal védi ezt a forradalmat, miszerint nézéssel nem segítünk azon az emberen, aki dolgozik. A WR film felfedte, hogy Jugoszláviában nagyszámú embercsoport úgy segít annak a kevésnek, aki dolgozik, hogy – nézi. A görög mitológiában az ilyen embereket állatok játszották, és kerbereknek nevezték őket.

Jugoszláviának szüksége van erőtől duzzadó, lendülettel, képzelettel gazdag filmekre, ezeknek hiányában ma westernfilmeket készítenek (Neretva, Sutjeska) szovjet ízü ideológiával. Ezek a gyatra filmek nem tartoznak ebbe a társadalomba. Jugoszlávia nem USA és nem SSSR. Egyesek még mindig nem tudják ezt megérteni. Jugoszlávia Jugoszlávia. Azok a filmek, amelyek e társadalomból nőttek ki, nagyon szomorú filmek („fékete hullám”), amelyeknek csupán az marad hátra, hogy megállapítsák, hogy a kis gengszter kicsi, a nagy pedig nagy gengszter. Ezek a filmek az 1945–52-es évek lendületét és szeretetét sírják vissza.

Istenem, elnököm, KSZ, légy becsületes a jugoszláv film iránt; vedd el a te hazug szószólóid butaságait, akik drága pénzért dicsőítenek, amerikai pénzemberek színészeivel. Engedd meg, hogy ötvenezer ember öt évig éljen az országnak eme területén, és egy huszonnégy órás filmet készítsen. Minek nekünk Pula, Niš, FEST, nekünk verejtékkal készült film kell a munkásról, aki rosszul táplálkozik, az értelmiségiről, aki nem tud gépkocsit vezetni... Nekünk azokról az emberekről szóló film kell, akik felépítették mindazt, amink van, nem azokról, akik

mindezt élvezik. Az, hogy szegények vagyunk, még hagyján, de ne engedd, hogy valaki a becstelenségével ellenőrizzen bennünket. Nincs szükségünk Bulajícra, Delićra, Čolićra, akik elégedetten állapítják meg, hogy a nép nézi a filmjeiket, s ők Cannes-ban és Velencében lesik el, hogyan kell filmet csinálni, és miként kell egy rendezőnek viselkednie. Az ilyen ideológiai kábítószereket egyszer megunja a nép, és akkor... A jugoszláv munkás a munkásmozgalom avantgárdja, a jugoszláv kerber pedig az amerikai jólét és az orosz erő rossz utánzata. Tedd meg nekünk, leheld a jugoszláv filmbe a jugoszláv munkás avantgardizmusát. Ha mégsem bírná, a szervátültetés pedig még nem vált be, magad is jól tudod, akkor ajándékozd minden szervezetnek a film eszközeit, amit munkás, nem hivatalos szerv irányít majd. (Így volt, amikor televíziókészülékeket ajándékoztál.) Ha ezt sem bírod megtenni, sírunk majd a tények felett, hogy kábítószerfilmek készülnek (a kábítószer olcsóbb), és jó filmek, melyeket az ellene uszított munkás nem akar megnézni. Tiltsd meg, hogy az az ember, akinek 80 000–120 000 régi dinár fizetése van, boldognak és büszkének érezze magát amiatt, hogy elképesztően drága filmek készülnek, amelyek majd őt képviselik külföldön. Ha idáig az elegendő krumpli kárpótlás volt a népnek, nem lesz már sokáig. A film könnyörög hozzád és vár.

Tudjuk, hogy a jugoszláv társadalom legkiemelkedőbb funkcionáriusai el voltak ragadtatva a WR filmtől. De akkor ki tiltotta be mégis? Mak és barátai, ne búsuljatok, mert Titót és barátait egykor szintén kivetették és betiltották, de ez nem jelentett semmit.

IX

SLOBODAN TIŠMA

Egy borongós napon szó és hang nélkül lovagoltam egy sivár vidéken, ÍGY KEZDŐDIK Edgar Allan Poe Az Aser ház bukása című meséje. Én a harmadik személy vagyok, mint a filmben, nem mint a mesében. Poe: az, aki lovagol; én, aki olvasom, látom, hallom; ÉN, aki lovagol, aki hozzám hasonló tájba megy bele – ez film először, másodszor, számtalanszor – nem pedig technológia és a filmmédiумok fejlődése. A film ismétlés. A film öröm. A film jellegzetesen „romantikus” művészet. A film unalmas. Mindaz, amit bármi módon közvetítenek, velem van kapcsolatban, nem az ÉN-nel. Az ÉN kerek és zárt, mint a tojás, tojásdad. Isten veled! A film Kolumbusz Kristóffal kezdődik, és velem fejeződik be.

MILAN ŽIVKOVIĆ

DINKO PODRUG

„butch cassidy és kid” alkalmából

ÉSZAKON SZARTAK, DE MIVEL A FÖLD KEREK, DÉLEN POTY-
TYANTAK A SZARBA

MIHOVIL PANSINI

*Te vagy-e ez itt,
ez te vagy-e itt,
itt ez te vagy-e?
Te vagy-e ez itt,
ez te vagy-e itt,
itt ez te vagy-e?
Te vagy-e ez itt,
ez te vagy-e itt,
itt ez te vagy-e?*

*Kilenc Anna átlép, átlép kilenc vesszőn. Mondja is az első: ejnye, be szép vessző; a második Anna: ejnye, be szép vessző; a harmadik Anna: ejnye, be szép vessző; a negyedik Anna: ejnye, be szép vessző; az ötödik Anna: ejnye, be szép vessző; a hatodik Anna: ejnye, be szép vessző; a hetedik Anna: ejnye, be szép vessző; a nyolcadik Anna: ejnye, be szép vessző; kilencedik Anna: ejnye, be szép vessző!
Kilenc néne átlép, átlép kilenc áron. Mondja is az első: ejnye, be szép árok; a második néne: ejnye, be szép árok; a harmadik néne: ejnye, be szép árok; a negyedik néne: ejnye, be szép árok; az ötödik néne: ejnye, be szép árok; a hatodik néne: ejnye, be szép árok; a hetedik néne: ejnye, be szép árok; a nyolcadik néne: ejnye, be szép árok; kilencedik néne: ejnye, be szép árok!*

(M. Pansini válogatása a „Geff 63” kiadványhoz)

GORAN TRBULJAK

nagyon örülök különben, hogy megvettem azt a filmről és forradalomról szóló könyvet. félek hogy megfertőzőm magamat a forradalommal. most jutott eszembe hogy mi ketten filmet csinálhatnánk ahogy godard mondja eleinte burzsoá szarást később forradalmi szarást. még ha nem is hangzik teljesen őszintén amit mond számomra mégis hasznos és azt hiszem egyetértünk abban hogy a konceptuális művészet szarás. és most egy kis általánosítás. egyáltalán minden szarás. hála godard-nak. különben ő is szarás.

(M. Mandíchoz írt levelekből)

BOŽIDAR MANDIĆ

16. *A film az idő és a filmszalag vizsgatétele lenne. A film abból állna, hogy a filmszalag elejétől a végéig egyetlen ébresztőórát felvételeznénk.*
34. *ZSINEG FILM n1 – zsineget feszíteni ki két villanykaró között (50 m) és piros olajfestékkel befesteni. Az UTCAI JÁRÓKELŐK megérintik, összekénik magukat, és azt mondják, hogy bolond vagyok.*
35. *ZSINEG FILM n2 – egy gombolyag zsineget valami kiállításteremben elhelyezni, és írásbelileg értesíteni a közönséget arról, hogy le- és felgombolyítják a gombolyagot.*

(az EMLÉKEZTETŐ DOKUMENTÁCIÓ szövegéből)

SLAVKO BOGDANOVIĆ

FILM 1

1.

spicc

SLAVKO BOGDANOVIĆ

tíz másodpercig

álló

2.

a projektort kikapcsolni

sötétség

3.

a projektor hangja (magnetofonról)

néhány percig

4.

a hang megszűnik

a projektor újra működni kezd (nincs benne szalag)

néhány másodpercig az ekrán szabályos négyzete világít

FILM 2

1.

kivilágított helyiség

2.

szpiker

SLAVKO BOGDANOVIĆ

3.

*a projektor hangja
tart*

4.

szpiker

V É G E

5.

a film vége

FILM 3

1.

*jó lenne kibaszni a tisztelt közönséggel
elvakultság hatása nem
erős hatás*

2.

káder

nap a zeniten

*nagyon sokáig
a filmet tükörrre vetítik*

3.

valóban

*milyen is egy táj
tükörre vetítve*

FILM 4.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

*minek ilyen film
miért e vers*

X

EGY OLDAL A FILM SZÁMÁRA A FOLYÓIRATBAN

Ha megkísérelném elolvasni ezt a mondatot amíg olvasom azt a gondolatot erőszakolnám magamra hogy a mondat film mert különben nehézségeim lennének mint például a hiányos felkészültség hogy filmként érthessem míg a mondat tart az pedig az én természetemből eredő képtelenség miszerint van egy automatikus tudatfolyamatot érzékelő tudat mint olvasás közben s egy az automatikus tudattal párhuzamos tudatfolyamatot érzékelő tudat amelynek nincs birtokában e mondat tartalma hanem egy másik természet tartalmának létrehozásának tartalma de hogy ez mennyire valószínű van még időm kivizsgálni magamat és hogy ezt lehetővé tegyem magamnak elég sokat írok.

Mivel ebben a mondatban az áll hogy ülök míg ezt a mondatot olvasom és mert ez így igaz fölteszem a kérdést: van-e a mondatnak tudomása (tudata) rólam vagy pedig véletlenszerűsége a bizonyítéka az én tudatomnak vagy pedig ebbe az én jelenlegi helyzetembe hogy ülök és olvasom e mondatot valaki más is bele van keverve akinek feltételezése teszi azt hogy mintha egy vetítővászon előtt lennék és néznék valamit és nem tudom ki volt az aki velem együtt nézte a filmet a rendező nevét és a felvételezőt miként e mondat szerzőjének neve sem biztosít számomra az illúzióon kívül semmit amelyben egy tárgy előtt találtam

magam amire nem tudtam másképp hatni mint hogy megjegyzem ezt a mondatot vagy kitépem a lapot de aztán semmit sem tettem egy illúzió összeesküvővé tett engem.

Egy kényszerűség előtt állok amely a lapok forgatását biztosítja nekem meg mindezt ami az oldalak forgatásával együtt jár az pedig a lapok halk zizzenése lenne magam is tudatában vagyok ennek

és olyan helyzetbe kerültem mint amikor a moziban nem látom a jelenet mizanszcénját így ez a fabula lehetetlenné tette számomra a tudat-összpontosítást amelynek segítségével eszembe jutna milyen is volt a lap fordításánál létrejött hang.

*Egy napon Regnier asszony séta közben meglátott egy kislányt kék csokoládéval szájában akit egy idősebb ember
val kezében alig hallható sikoly után*

lerogyott a kislány és abban a percben úgy éreztem magam mintha a szövegben hiányzó részeket is elolvastam volna valójában a vizuális logika tette számomra lehetővé hogy fejemben a saját filmem pergését nézzem végig.

XI

UTASÍTÁS A FORRADALMAK FILMFORGATÁSÁHOZ

<i>Mikor?</i>	<i>Most</i>
<i>Miért?</i>	<i>Azért</i>
<i>Hogyan?</i>	<i>Szépen</i>

A FORRADALMAK filmjéhez nem szükséges: felvevőgép, felvételező, rendező, forgatókönyvíró, ruhatervező, scenográfus, színészek, statiszták. A filmnek az élet kell. Filmfelvételeket készíteni naponta kell, halálunkig.

XII

forgatókönyv a JOSIP BROZ TITO című filmhez

Josip Broz Tito fényképét colorban felvételezni egyetlen jelenetben teljes két óra hosszúig. A kamera állóhelyzetben van. A vége feliratnál a bemondó közli hogy ez Josip Broz Tito volt.

XIII

forgatókönyv a MUNKÁSOK című filmhez

Jugoszlávia minden munkását felvételezni. Egy munkás egy jelenet amelyben az illető munkás bemondja személyazonossági adatait.

XIV

MIÉRT ÍRTAM MEG EZT A SZÖVEGET

*Azért mert szerelmes vagyok a filmbe
Azért mert szavazati jogom van
Azért mert nem vagyok a KSZ tagja
Azért mert nem dolgozom
Azért mert nem vagyok egyetemista
Azért mert az újságokban ilyen szövegeket akarok olvasni
Azért mert ez az én intim rögeszmém
Azért mert nincs hatalmam
Azért mert magamat kivéve senkinek semmit nem tiltottam meg
Azért mert szeretem a barátaimat
Azért mert ez az írás anyámnak Mandić Katicának egy perc örömet fog szerezni
Azért mert a honorárium háromhavi megélhetést tesz lehetővé számomra
Azért mert becsülöm e folyóiratban dolgozó emberek működését
Azért mert szégyen érte Novi Sad-ot Dušan Makavejev filmjének betiltása után
Azért mert csak a jugoszláv társadalomban hiszek még ha szarban is van
Azért mert bátyám Mandić Božidar tényleges katonai szolgálatának idejét tölti
Azért mert 1971 októberében én is bevonulok
Azért mert boldog vagyok a könnytől a szememben
Azért mert szeretem Chabrolt
Azért mert még egyszer üdvözlöm mindazokat akiket ez az ártalmatlan akta jó egészségben és becsületes munkában talált
Azért mert úgy gondolom hogy nyíltan beszélhetek és mert szégyen az ha az emberekről nyilvántartást vezetnek a rendőrségen
Azért mert soha többé nem jelentetek meg semmiféle filmről szóló írást
Bocsásd meg barátom amiért ezt elolvastad, amiért leíratattott a hazugság szó és amiért a VERSET A FILMRŐL nem lehet megírni*

1971. augusztus

Az Új Symposion betiltott számából (1971. 77).